



Foto: Burgdorf Fotografi

Henning Niels Høirup
10/4 1909 - 21/8 1995

Henning Høirup in memoriam.

Kun to år før Grundtvig-Selskabets halvtredsårsjubilæum mistede selskabet i biskop, dr. theol. Henning Høirup én af sine stiftere og pionerer. Henning Høirup blev den første, der i Danmark skrev disputats om Grundtvig, og han var med til det berømte møde i Ribe bispegård, hvor Grundtvig-Selskabet blev dannet. Henning Høirup har selv fortalt om dette, dels i sine erindringer, bogen *Så fjern og dog så nær* fra 1991, dels i de artikler, der fremkom i *Grundtvig-studier* 1957 og 1987 i forbindelse med selskabets tiårs- og fyrrårsjubilæer. I artiklen fra 1987 gør Høirup rede for Grundtvig-forskningens forhistorie. Allerede i tyverne var der spredte vidnesbyrd om den kommende akademiske Grundtvig-interesse, men Grundtvig-renæssancen blev først og fremmest til under den tyske besættelse i årene 1940 til 1945. Høirup gør rede for den akademiske gren af denne Grundtvig-renæssance, men nævner også den folkelige, forberedt i tiden før Anden Verdenskrig og under besættelsen, indvarslet af Hal Kochs berømte Grundtvigforelæsninger på Københavns Universitet. En vigtig baggrund for forståelsen af Henning Høirups Grundtvig-forskning og Grundtvig Selskabets tilblivelse er denne brede, folkelige interesse for Grundtvig og hans tanker, betinget af besættelsestidens aktuelle behov for at besinde sig på, hvad der udgør dansk, national identitet, og hvad det er for et menneskesyn, der danner baggrunden for den kristne forkyndelse. Med Grundtvigrenæssancen voksede en interesse for Grundtvig frem, der ikke længere var knyttet til den folkelige og kirkelige retning, der bærer hans navn. Den nye brede, eksistentielle interesse kommer til udtryk i Grundtvig Selskabets hensigtserklæring, samtidig med, at hensigtserklæringen taler om studiet af Grundtvigs virke og stilling i åndslivet. Denne akademiske beskæftigelse med Grundtvigs forfatterskab fik grupperinger indenfor den grundtvigianske bevægelse til at tage skarpt afstand fra stiftelsen af et Grundtvig Selskab, en afstandtagen, der hos de fleste heldigvis med tiden - og til Høirups store glæde - blev afløst af et venligt og frugtbart vekselvirkningsforhold. Det er dog klart, at Grundtvig Selskabet til dels blev til i miljøer, der hidtil ikke havde agtet Grundtvig særlig højt.

Dannelsen af selskabet fandt sted op til Grundtvigs fødselsdag, i midnatstimen mellem den 7. og den 8. september 1947 i Ribe Bispegård. Biskop C.I. Scharling og domprovst Villiam Grønbæk havde

indbudt litteraturforskerne William Michelsen, Steen Johansen og Helge Toldberg samt Henning Høirup til drøftelse, og drøftelserne mandede ud i stiftelsen af et selskab, - uden at dette forløb var planlagt i forvejen. Høirups beretning om stiftelsen giver et indtryk af Høirup som stilist, når det gælder sagprosa:

»Da standuret slog tolv den nat, var der højtid, som ved nytår, i bispekontoret, hvor litografier af Grundtvigs erklærede modstandere Mynster og Martensen stirrede - undrende? - ned fra væggen, flankerende Tuxens maleri af professor Henrik Scharling, biskoppens fader, der livet lang førte en bidsk polemik mod grundtvigianismen. I timen efter midnat vedtog vi at oprette et frit og åbent forum for Grundtvig-forskningen« (*Grundtvig Studier* 1987 s. 49).

Biskop Scharling kom fra den »tredje retning« i folkekirken, dvs. fra kredse, der »nedstammer« fra Grundtvigs samtidige modstandere. Scharling var imidlertid ikke blot akademisk, men også eksistentielt engageret i arbejdet med Grundtvigs forfatterskab. Om Scharling siger Høirup, at han »ved sin forhandlingsåbne og inspirerende personlighed« ydede »en virkelig indsats som brobygger mellem de tre hovedgrupper i vort selskab, den humanistiske, den teologiske og den pædagogiske« (*Grundtvig Studier* 1987 s. 50).

Det samme kan siges om Henning Høirup. I modsætning til Scharling havde Høirup rødder i det grundtvigske, men blev aldrig en entydig partigænger, hverken når det gælder studiet af Grundtvigs forfatterskab eller når det gælder de konkrete kirkelige og kirkepolitiske »sager« i tredivernes og efterkrigstidens Danmark. Ligeledes var Høirup med sin brede orientering, ikke kun indenfor teologiens verden, men også i de humanistiske discipliner, filosofi, æstetik, kunst og litteraturhistorie, en oplagt kandidat, da Grundtvig-Selskabet efter Scharlings død skulle vælge ny leder. Høirup blev således, samtidig med at han redigerede de første årgange af *Grundtvig Studier*, valgt til formand efter Scharlings død i 1951. I 1953 afløstes han på redaktørposten af Gustav Albeck. Henning Høirup var i kraft af sin dannelse vel rustet til som formand for Grundtvig Selskabet at tage del i den krævende, men også spændende opgave at grundlægge et forskningsmiljø omkring et hidtil delvis lidet agtet, centralt forfatterskab i dansk kultur.

Hvad danner en forskers holdninger og interesser? I Høirups tilfælde er det ikke svært at svare på. I sin førnævnte erindringsbog har han givet en grundig og spændende skildring af sin opvækst og udvikling. Henning Høirup blev født i 1909 i Holbæk. Allerede fem år senere flyttede familien til Nyborg på faderens barndomsø Fyn, hvor faderen blev overlærer og siden skoleinspektør.

Høirups barndomshjem var kirkeligt set præget af grundtvigianismen, samtidig med, at han blandt sine slægtninge også havde tilhængere af Indre Mission. Når man læser Høirups erindringer, bliver man klar over, at det på mange måder er »nygrundtvigianismen«, der har præget hans fars teologiske synspunkter. Den grundtvigianisme, Høirup har mødt hos sin far, har været typisk for den store bevægelses udvikling i årene op imod og efter århundredskiftet. Høirup fortæller om faderens overvejelser over forholdet mellem kristendom og naturvidenskab, overvejelser, der skyldes faderens respekt for videnskabelig redelighed, og vidner om faderens mange engagementer i politik og kulturliv. Typisk for »nygrundtvigianismen« var således faderens engagement i Det radikale Venstre, kvindefrigørelsen, det sociale spørgsmål, fredssagen o.a. Men Johannes Høirups virke som skoleinspektør i Nyborg har også været til »Folkegavn« og »Grøde« på mangfoldige andre måder, skoleliv og kulturliv har nydt godt af hans arbejdsomhed og virkelyst, og dette har selvfølgelig også været en del af baggrunden for Henning Høirups senere virksomhed. I Høirups fremstilling af barndomshjem og slægt møder man et karakteristisk træk i hans personlighed: taknemmeligheden for, hvad man modtager gennem slægt og miljø. Taknemmeligheden gælder her også den grundtvigske pastor Balling, der i ungdomsårene var med til at vække Høirups interesse for teologien.

Den samme taknemmelighed møder man i Høirups fremstilling af skole- og studieår, her forenet med en kritisk holdning til dele af lærerkollegiet på gymnasium og universitet. Høirups respekt for sine lærere forhindrede ham aldrig, heller ikke dengang, i at give udtryk for sine egne synspunkter.

Allerede i gymnasiet vågnede Høirups interesse for Grundtvigs forfatterskab, men den var ingenlunde enerådende, - Henning Høirup interesserede sig, inspireret af gymnasiets yngre lærere, stærkt for bl.a. nyere dansk litteratur og tog ivrigt del i gymnasieelevernes foreningsliv og kammeratskab. Alligevel valgte han, tilskyndet af sin far, det teologiske studium. Én af faderens begrundelser derfor var

netop teologiens almentdannende indhold, især dens belysning af den kristne baggrund for digtning og kultur. For Høirup holdt studiet her, hvad faderen havde lovet, samtidig med, at han oplevede et voksende engagement i teologiske problemstillinger.

Gennem Høirups skildring af sine studieår forstår man, hvorledes teologistudiet i hele dets bredde danner klangbund for hans Grundtvig-forskning. I forbindelse med rusårets filosofikursus, det nu afskaffede filosofikum, kom Høirup i kontakt med professor Victor Kuhr, der senere hen bistod ham i forbindelse med studiet af Grundtvigs filosofiske forudsætninger, - det studium, der indgår i Høirups disputats fra 1948 om modsigelsens grundsætning som teologisk aksiom i Grundtvigs tænkning. Ligeledes har bekendtskabet med professor Johannes Pedersens ideal for den gammeltestamentlige forskning, at »gå helt ind i« den israelitiske kultur og religion, dannet baggrund for Høirups karakteristik af Grundtvigs forhold til den gammeltestamentlige opfattelse af liv og død i bogen *Fra Døden til Livet* fra 1954. Men det er trods dette gammeltestamentleren, professor Aage Bentzen og kirkehistorikeren, professor Jens Nørregaard, der i særlig grad blev Høirups lærere.

Høirup udviklede i studieårene en stærk interesse for Det gamle Testamente, en interesse, der kunne have udviklet sig til en forskerkarriere inden for dette fag. Selv om Høirup i sin karriere ikke byggede videre på sit lovende speciale om Deuterocesaja, har Bentzens sobre videnskabelige holdning til bibelstudier og til teologisk forskning i almindelighed givetvis smittet af på Høirups hele arbejdsmetode og klare bevidsthed om forskellen på kateder og prædikestol. På længere sigt blev det de historiske fag, der optog Høirup. Jens Nørregaard gav i forbindelse med Høirups disputats udtryk for sin glæde over, at hans elev - trods det eksegetiske hovedfag - alligevel skrev disputats på kirkehistorisk basis. Men Nørregaard har som teologisk lærer haft en betydning for Høirup, der rakte ud over den videnskabelige arbejdsmetode og den historiske tilgang til teologien. Høirup nævner med tilslutning Nørregaards kritiske holdning til sejrende kirkelige retningers triumf og til kirkelige leders indbyrdes uforsonlighed og splid. Nørregaards økumeniske holdning og interesse har sat sig spor i Høirups kirkelige arbejde. Således blev det efter embedseksamen og under Høirups første embede som fængselspræst i Nyborg til et studieophold ved den reformerte skotske kirke i Edinburgh, og i sin bispetid var Høirup optaget af de mellemkirkelige

kontakter, der formidledes gennem Kirkernes Verdensråd. Men den dybeste påvirkning modtog Høirup nok fra den teologiske grundtanke, der ligger bag Nørregaards økumeniske engagement - hans »korporative« kristendomsforståelse og kirkesyn, - det forhold, at kristne ikke blot er enkeltindivider, men først og fremmest er »lemmer på Kristi Legeme«. Fra Nørregaards kirkesyn går der en lige linje til Høirups senere beskæftigelse med de dogmatiske hovedmotiver i Grundtvigs forfatterskab, herunder i særdeleshed kirketanken.

Blandt sine teologiske lærefædre nævner Høirup også den reformerte teolog Karl Barth. Høirup studerede i mellemkrigstiden, da den dialektiske teologi »satte« den teologiske debat herhjemme og i udlandet. Høirup var både medlem af den grundtvigske forening *Studenterkredsen* og *Kristeligt Studenterforbund*, hvor striden stod mellem Tidehvervsteologerne og tilhængere af forbundet oprindelige, pietistisk-liberalteologisk orienterede linje. Høirup fortæller levende om stridighederne og deler sol og vind lige. Takket være sin grundtvigske baggrund læste Høirup først i studietiden KFUM-religiøsitetens opbyggelige værker, og finder på baggrund heraf opgøret med denne »inderlighedsteologi« nødvendigt. Men Høirup tager afstand fra Tidehvervs perfide personangreb på professor Eduard Geismar. Gennem Geismar blev Høirup introduceret til Søren Kierkegaards og Karl Barths forfatterskaber. Bekendtskabet med den dialektiske teologi har ikke blot præget Høirups forkyndelse, men har også haft betydning for hans arbejde med Grundtvigs teologi. Gennem Geismar fik Høirup respekt for dogmatikken som studium, indtil da havde han båret på grundtvigianismens foragt for denne tilsyneladende livsfjendske beskæftigelse med kristendommen.

Det er klart, at man fra universitetets side ventede meget af Henning Høirup, da han i 1934 blev kandidat. Alligevel blev det efter studiet først til en række travle præsteår. Til en begyndelse var Høirup uordineret medhjælper hos den senere fynske biskop, provst Hans Øllgaard, - i denne periode drev han studier i Luthers forfatterskab. Derefter blev Høirup som før nævnt i 1934 fængselspræst i barndomsbyen Nyborg, - en gerning, som han gik ind til med engagement og med forståelse for fangernes vanskelige vilkår. Henning Høirups første udgivelse er da også en bog med forslag til forbedring af forholdene i det dengang stærkt forældede danske fængselssystem. Efter årene i Nyborg blev Høirup i 1938 sognepræst i Balslev og Ejby på Nordfyn. At Høirup valgte at søge et sognepræsteembede og

ikke Ryslinge Valgmenighed, hvilket var på tale, er endnu et vidnesbyrd om hans stærke orientering mod den brede, danske sognekirkelighed. Samtidig må det ikke overses, at Høirups teologiske omgangskreds i disse år på mange måder udgjordes af de teologer og præster, der i mellemkrigstiden var med til at forberede Grundtvigrenæssancen under Anden Verdenskrig. Hans Øllgaard var således optaget både af Anders Nørgaards grundtvigske selvbesindelsesbevægelse og af Karl Barths dialektiske teologi, og man fornemmer, at dette i hvert fald har haft en vis indirekte betydning for Høirup. Høirup har delt selvbesindelsesbevægelsens og tidehvervsgrundtvigianismens interesse for at nå frem til »Grundtvig selv« bagom den kirkelige og folkelige grundtvigianismes Grundtvigforståelse. Men Høirup blev aldrig partimand på samme måde som Anders Nørgaardtilhængerne i det senere »Dansk Kirkeskoleudvalg« eller tidehvervsgrundtvigianerne, der samlede sig omkring bl.a. Kaj Thaning i Asperup og på Båring højskole. Det forhindrede imidlertid ikke Høirup i at deltage i deres arrangementer, - således var han lærer på den kirkeskole, der under Aage Møllers ledelse virkede på Snøghøj efter Anden Verdenskrig, og i forbindelse med Øllgaards »grundtvigske arbejdskonventer« - en vigtig baggrund for dannelsen af Grundtvig Selskabet - arbejdede han sammen med Kaj Thaning.

Det grundtvigske satte sig i disse år på flere måder spor i Høirups virke som sognepræst. Høirup nævner selv Hal Kochs besøg i den lokale foredragsforening under besættelsen, arbejdet med at indføre Laubs salmemelodier og det arbejdskonvent, han stiftede sammen med yngre præster på egnen. Grundtvigs tanker om sammenhængen mellem folkelighed og kristendom udgjorde efter disse år en blivende inspiration i Høirups egen teologi.

Det var i denne periode, Høirups disputats blev til. Når man i dag ser tilbage på den travle sognepræsts virke, bliver man imponeret over, at det lykkedes Høirup at finde tid til studier. Ved siden af familielivet fandt Høirup ydermere stunder til at udfolde sine æstetiske interesser i egen digterisk virksomhed. Udgivelsen *Landsbykirkens Sange* fra 1944 viser Høirup som en dygtig lyriker i forlængelse af traditionen fra bl.a. Ludvig Holstein og Marinus Børup. Derudover kastede han sig over studiet af Grundtvig, både hans forudsætninger og hans trykte såvelsom utrykte forfatterskab. Det var i denne sammenhæng, han på Det kgl. Bibliotek traf sammen med de unge litteraturforskere William Michelsen, Steen Johansen og Helge

Toldberg, en afgørende faktor i forbindelse med Grundtvig Selskabets stiftelse.

Selve disputatsen blev skrevet under en studieorlov, der blev tilbragt i Nyborg. Høirup fortæller levende om, hvordan han skrev i apoteker Sibbernsens mindestue på Nyborg folkebibliotek, med Sibbernsens klenodie, selve *H.C. Ørsteds* kompas, stående på skrivebordet. Disputatsen blev ved sin fremkomst genstand for interesse langt ud over de teologiske og humanistiske Grundtvigforskere rækker. Trods sit grundlærde præg berørte den emner, der var aktuelle i tiden. Det intellektuelle klima i Danmark, præget af »Heretica«-kredsens interesse for religiøsitet, gav den fortjent opmærksomhed.

Også efter disputatsen blev det flittige år for Høirup, - i 1951 blev han domprovst i Viborg. Her, i Indre Missions Højborg, kom Høirups brede kirkelige orientering ham igen til gavn, - trods uenigheden med biskop Baun, hvis stærke modstand mod kvindelige præster Høirup ikke delte! Upræcist, men alligevel med en vis ret, betegnede Biskop Ostenfeld i trediveerne Høirup som »gammelkirkelig« og mente dermed at angive, at Høirup ikke kunne betragtes som hjemmehørende indenfor en af de tre gamle, kirkelige retninger. Samtidig var inspirationen fra Grundtvig alligevel det afgørende i Høirups teologi.

I 1962 og 1963 blev Høirup opstillet af den grundtvigske liste ved bispevalget i Århus. Efter Biskop Kaj Jensens bratte død vandt Høirup i 1963 valget. Derefter fulgte en lang, virksom tid som biskop frem til 1979. Høirup var biskop i nogle for folkekirken særdeles vanskelige år. Først oplevede kirken en voldsom præstemangel, sidenhen kom de svære omlægninger af pastorats- og stiftsgrænser. Trods dette formåede Høirup at virke som formand for Grundtvig Selskabet helt frem til 1972. Og der var ingenlunde tale om et formandsskab af navn. Den største opgave, Høirup tog del i, var utvivlsomt arbejdet med Grundtvigs utrykte manuskripter.

I tiden som sognepræst og domprovst fik Høirup, sammen med de ovenfor nævnte tre unge litteraturforskere samt Kaj Thaning, Gustav Albeck, Uffe Hansen, K.E. Bugge og Niels Kofoed, til opgave at registrere Grundtvigs store privatarkiv på Det kgl. Bibliotek. Arkivet er det største privatarkiv i Danmark og ville, hvis det blev trykt, fylde ca. 150 svære bind. Foreløbig blev arkivet omhyggeligt registreret i en imponerende, bindstærk udgivelse. Sammen med professor P. Skautrup var Høirup tilsynsførende ved det store værk, der sidenhen har været en uvurderlig hjælp i studiet af Grundtvigs manuskripter.

Man kunne have undt Høirup bedre muligheder for at dyrke Grundtvig-forskningen. Alligevel blev det til en strålende indsats, trods de svære vilkår, et travlt arbejdsliv udenfor universitetet byder en forsker. Foruden Grundtvig-forskning har Høirup også arbejdet med en mængde andre emner af kulturhistorisk og litterær interesse: fynsk barokdigtning, dansk middelalderhistorie, H.C. Andersen, festskriftudgivelser. Ønsket om at danne sig et helhedsindtryk af Høirups *Grundtvig-forskning* vanskeliggøres af dennes bredde. Vel fremstår disputatsen som det omfangsmæssigt største værk i forfatterskabet, og man danner sig hurtigt et overblik over de øvrige bogudgivelser. Men et nærmere bekendtskab med disse viser spændvidden i Høirups forskning: udgivelsen i samarbejde med Steen Johansen af *Grundtvigs Erindringer og Erindringer om Grundtvig* fra 1948, udgivelsen af Magnus Stevns's hymnologiske afhandlinger i 1954, bogen *Fra Døden til Livet. Grundtvigs tanker om liv og død* fra 1954 og bogen om *Frederik Lange Grundtvig* fra 1955. Et arbejde om Grundtvig og Ansgar publiceredes både på dansk og på tysk i 1965-66. Hertil kommer bogen om *Joakim Skovgaards billeder i Viborg domkirke*, der vel ikke kan betegnes som egentlig Grundtvigforskning, men giver en fremstilling af en betydelig del af Grundtvigs virkningshistorie. Joakim Skovgaards kristendomsopfattelse er som bekendt stærkt præget af Grundtvigs tankeverden. Til disse bøger lægger sig en række grundige og lærde artikler, omfattende studier i Grundtvigs og Kierkegaards kirkesyn, Grundtvigs tanker om kristendom og folk (på tysk), Grundtvigs krise i 1867, Grundtvigforskningens status, Grundtvig og Holberg. Også anmeldelser og nekrologer har Høirup forfattet til Grundtvig Studier.

Trods forfatterskabets tilsyneladende overskuelighed bliver man altså hurtigt klar over, at det spænder vidt i emner og genrer: disputatsen er en lærd studie i Grundtvigs tænkning, der bygger på og omfatter filosofihistoriske, kirkehistoriske og dogmatiske undersøgelser. Bogen om Grundtvigs tanker om liv og død er ikke blot blevet til ud fra Høirups dybe fortrolighed med Grundtvigs salmedigtning, men spejler også Høirups omfattende teologiske og kulturhistoriske viden. Grundtvigs erindringer fortæller om Høirups omfattende læsning i Grundtvigs værker og er sammen med bogen om Frederik Lange Grundtvig (forfattet på grundlag af arkivstudier) et vidnesbyrd om Høirups personallistoriske interesse for Grundtvig og den grundtvigske slægt.

Ved siden af den biografiske og historiske interesse for Grundtvigs liv og virke går der en rød tråd gennem Høirups Grundtvigforskning. De påvirkninger, Høirup modtog i sine studieår, knyttedes sammen gennem hans ønske om at belyse kirketanken i Grundtvigs forfatterskab. I disputatsens indledning karakteriserer Høirup sit anliggende som

»...et Forarbejde til den Fremstilling og den Vurdering af Grundtvigs dogmatiske Indsats, der staar som en af de mest paakrævede - og mest krævende - Opgaver for kommende dansk teologisk Forskning« (*Høirup: Grundtvigs Syn paa Tro og Erkendelse* s. 16).

Høirup viser sig altså i disputatsen som Jens Nørregaards elev, samtidig med, at den dogmatiske analyse, det fag, han lærte hos Eduard Geismar, er det egentlige mål for hans undersøgelse. Men for Høirup må en undersøgelse af forbindelsen mellem Grundtvigs teologi og hans historiefilosofiske og erkendelsesteoretiske principper gå forud for en egentlig dogmatisk vurdering af Grundtvigs tanker. Samtidig med, at disputatsen derfor er udviklingshistorisk i sin fremstilling, har den et klart systematisk-teologisk sigte. Høirup gør klart rede for de vanskeligheder, en systematisk-teologisk belysning af Grundtvigs forfatterskab frembyder, al den stund Grundtvig ikke er »Systematiker i den Forstand, at hans Tænkning udgør en ordnet Sammen-Stillen af Enheder, der fuges pænt ind efter hinanden« (*Høirup: Grundtvigs Syn...* s. 317-218). Ifølge Høirup slynger Grundtvigs tankekredse sig tværtimod ind i hinanden, tankekredse, som Høirup bestemmer som »den mod Skriftprincippet kæmpende, den af hans erkendelsesteoretiske Opfattelse bestemte, og endelig den af hans positive Kirkesyn beherskede« (*Høirup: Grundtvigs Syn ...* s. 318).

Afhandlingen indledes med Høirups imponerende redegørelse for tilblivelsen af Grundtvigs erkendelsesteori. I bogens første kapitler herom rummes en rigdom af iagttagelser, der kan føre - og har ført - andre forskere ind i undersøgelser af emner, Høirup har peget på. Høirup klarlægger Grundtvigs afhængighed af den førkritiske, filosofiske dogmatisme. Grundtvigs filosofilærer, professor Børge Riisbrigh, hævdede i forlængelse af Leibniz og Wolff modsigelsens grundsætning som generalnævner for ontologisk sand erkendelse. Modsigelsens grundsætning, - at et og samme udsagn om en sag ikke kan være både sandt og usandt, - gælder for dogmatismen og for

Grundtvig som grundlag for menneskets erkendelse af tilværelsens bærende principper samt for menneskets erkendelse af dets omverdens reale eksistens. Til Grundtvigs inspiration fra dogmatismen lægger sig ifølge Høirup den engelske empirismes betoning af erfaringen, hos Grundtvig forbundet med en interesse for den menneskeslægtens erfaring, der er knyttet til den historiske udvikling. Grundtvig mener her - i modsætning til den tyske idealisme - at orientere sig mod virkelighedens verden.

For Grundtvig bliver modsigelsens grundsætning et grundlag for hans kamp mod den kantiske transcendentalfilosofi og Fichtes idealisme, men først og fremmest mod Schellings monistiske ophævelse af tilværelsens grundmodsatninger. Overfor Schellings panteistiske fremstilling af Gud som den hellige afgrund, hvori disse modsætninger ophæves, stiller Grundtvig modsigelsens grundsætning, teologisk udlagt således, at der er en uforligelig modsætning mellem »Sandheds Gud og Løgnens Fader«. I striden med professor Clausen bliver modsigelsens grundsætning taget i anvendelse af Grundtvig, når han skal klargøre, hvad der er den kristne kirkes historiske og aktuelle virkelighed. For Grundtvig bliver trosbekendelsen med forsagelsen, som den lyder ved dåben, det eksistentielle udtryk for modsigelsens grundsætning, forenet med en understregning af, at menighedens virkelighed udgøres af Kristi tiltale gennem det levende ord. Grundtvigs brug af modsigelsessætningen og hans førnævnte afvisning af skriftprincippet lader sig kun forstå, såfremt man når frem til kernen i Grundtvigs teologi, dvs. Grundtvigs positive kirkesyn: fællesskabet med Kristus, der gennem sit nærvær i det levende ord drager mennesket ind i menigheden. Gennem trosbekendelsen som pagtsordet bliver mennesket indlemmet i det livsfællesskab med Kristus, der udgør kirkens virkelighed. Kirken er »Kristi Legeme, hvor det levende Ord lyder »i hans og Faderens Livskraft« og gør Faderens Gerninger« (*Grundtvigs Syn...* s. 404). Bag Høirups bestemmelser af det grundtvigske kirkesyn aner man som før nævnt Jens Nørregaards »korporative Kristendomsforståelse«, men også Karl Barths fremhævelse af teologiens grund i det ovenfra kommende Guds ord fremfor i menneskets subjektive troserfaringer. Endelig bliver man ved læsning af afhandlingen som helhed klar over, at Søren Kierkegaards forfatterskab har fremstået som en bestandig samtalepartner og eksistentiel udfordring for Høirup under udarbejdelsen af værket. Her sporer man igen inspirationen fra

Eduard Geismars studier i Kierkegaards kristne tænkning. I Kierkegaards forsvar for den eksistentielle afgørelse mod den hegelske spekulation ser Høirup en parallel til Grundtvigs kamp mod den schellingske panteisme. Men i spørgsmålet om kirkesyn vælger Høirup ubetinget Grundtvigs understregning af menighedens fællesskab på grundlag af Kristi levende nærvær fremfor Kierkegaards individualistiske afvisning af et udfoldet kirkesyn.

Andre arbejder af Høirup belyser disse hans overvejelser over forholdet mellem Grundtvig og Kierkegaard. I *Grundtvig Studier 1956* bygger han i en engelsksproget artikel videre på afhandlingens sammenstilling af Kierkegaards og Grundtvigs kirkesyn, idet han her stærkt understreger, at Grundtvig, trods sin kritik af den historiske protestantismes skriftfiksering, ikke derfor fremhæver præsteskabet som kirkens fundament. Netop i *menighedens* fællesskab er Kristus tilstede i sit ord og med sin ånd. I bogen *Fra Døden til Livet* finder vi en yderligere fremhævelse af det eksistentielle aspekt af modsigelsens grundsætning. Mennesket stilles gennem Guds tiltale i pagsordet overfor valget mellem liv og død. Forholdet til livet er for mennesket et forhold, der kun kan opretholdes under ansvar og i stadig afgørelse. Samtidig gør Høirup klart rede for Guds suveræne, frelsende indgriben som baggrund for denne afgørelse, og i sine redegørelser for Kristusfællesskabet, som det udfolder sig i menigheden, når han frem til en markant udlægning af, hvad der gemmer sig bag Grundtvigs tale om det levende ord og modsætningen mellem liv og død. Høirup viser, at begrebet liv for Grundtvig ikke er indskrænket til det biologiske liv, men at det på den anden side heller ikke kan forstås, hvis man tager udgangspunkt i en modstilling af ånd og legeme. Liv er for Grundtvig altid forbundet med det levende ord, der spænder over begge verdener, og menneskers personlige relationer til hinanden lader sig kun forså ud fra dette forhold. Det levende ord er udtryk for og bærer af det menneskelige fællesskab, der først finder sit grundlag i fællesskabet med Gud. Høirup slutter sin bog med at omtale Joakim Skovgaards fremstilling af Jesu udgang af dødsriget, for Høirup udtryk for Grundtvigs hovedtanke om den kristne forløsning gennem »bevægelsen, fra døden til livet, og forbindelsen mellem Frelseren og de genløste,...« ifølge Skovgaard selv udtryk for »det levende Baand, hvormed de frelste er knyttet til Christ og hinanden« (*Fra Døden til Livet* s. 105). Bogen om Grundtvigs tanker om liv og død er kun beskeden af *omfang*. I sit *indhold* når den i koncentreret form

omkring hovedtankerne i Grundtvigs forfatterskab og bygger på Høirups omfattende læsning af dogmehistorie såvel som moderne, angelsaksisk sprogfilosofi. Gennem de inspirerede og inspirerende iagttagelser, bogen rummer, har den givetvis været igangsætter for mange Grundtvigforskere såvelsom for teologer, der har søgt hjælp til udformningen af prædikener og kirkelige taler. Henning Høirup var ikke blot en fremragende forsker, men også en dygtig lærer og formidler af forskningen i praktiske og aktuelle sammenhænge.

Selv husker jeg Henning Høirup som den af mine lærere på universitetet, der førte mig ind i et akademisk studium af Grundtvigs værker. På foranledning af universitetslektor Erik Kyndal bad universitetet Høirup undervise, da han i 1979 blev emeritus. Henning Høirup op slog da en øvelse over kristologien i Grundtvigs salmer, og Erik Kyndal udvirkede, at øvelsen kunne bruges som eksamensstof med mulighed for afløsning i forbindelse med dogmatikgennemgangen under studiets første del. Vi var to fra Erik Kyndals dogmatikhold, der på denne måde gjorde øvelsen til en del af grunduddannelsen. Derudover deltog der selvfølgelig en række anden dels-studerter i undervisningen. I de næste to semestre blev deltager skaren større. Rygtet om den gode undervisning havde bredt sig.

Høirups øvelse onsdag formiddag står for mig som et af studiets højdepunkter. Onsdag afprøves sirenerne i Århus kl. 12 middag, og mange år efter har den blotte lyd af disse ført mig tilbage til den altfor bratte afslutning på de to ugentlige, spændende timer, hvor Høirup på grundlag af sin store viden åbnede Grundtvigs salmer for os, der på alle måder var novicer i teologien. Min kammerat Peter kom i høj kirkelige kredse, jeg havde min gang i Studenterkredsen. Peter kom fra en indremissionsk landbrugerfamilie i Himmerland, jeg havde rod i en præstegård med forbindelser til både Indre Mission og grundtvigianismen. Høirup tog godt imod os begge, og vi skrev afløsningsopgaver i forbindelse med øvelsen, Peter om Grundtvigs gen digtninger af de latinske salmer, jeg om Grundtvigs brug af salmer fra den lutherske tradition. Det var i de grå halvfjerdser og i et gråt efterår. Men undervisningstimerne blev fyldt af farver og billeder fra kirke- og dogmehistorien. Oldkirkelige tanker blandede sig med gammeltestamentligt billedsprog, middelalderlig passionsmystik mødtes med evangelisk-luthersk kristendomsforståelse, når Henning Høirup gjorde rede for baggrunden for Grundtvigs salmer. Høirup fremlagde på sin gennemført pædagogiske, rolige og saglige måde det

teologiske gods i Grundtvigs digteriske udtryk for de kristne grund-sandheder. Efter undervisningen spiste Høirup gerne frokost med os i Stakladen, og efter gammel skik arrangerede han en sammenkomst i sit hjem ved undervisningens afslutning. Sidenhen fulgte Høirup med i vore studier og vor udvikling, - han havde en legendarisk evne til at huske mennesker, og han interesserede sig varmt og levende for deres liv og virke. Da jeg som nybagt teologisk kandidat indledte min forskning i Grundtvigs »Danne-Virke«-afhandlinger, var det med til-skyndelse og opmuntring fra Henning Høirup. Denne opmuntring og den inspiration, jeg modtog fra hans store afhandling, gav mig mod til at give mig i kast med Grundtvigs stundom temmelig knortede filosofiske afhandlinger.

Min kontakt med Henning Høirup blev også vedligeholdt i forbindelse med Grundtvig Selskabets arrangementer samt andre møder, hvor Grundtvig blev drøftet og fejret. Et billede fra Grundtvig-jubilæumsåret 1983 trænger sig på, - Henning Høirup ulasteligt klædt i mørk habit og hvid skjorte i samtale med digteren og kritikeren Poul Borum, hvis ydre og påklædning i langt højere grad afveg fra den traditionelle akademiske norm. Det anfægtede ingen af de to debattører, - det var klart, at selve emnet, Grundtvigs digtning, var så spændende, at det forenede to så forskellige naturer som Høirup og Borum.

Høirup fulgte Grundtvig-selskabets virksomhed med interesse. I Høirups dødsår stod hans smukke nekrolog over hymnologen, valgmenighedspræst *Uffe Hansen*, at læse i *Grundtvig Studier*, og i årbogens redaktion glædede man sig til den udgivelse af Grundtvigs brevveksling med moderen, som Høirup arbejdede på. Sådan skulle det ikke gå.

Det faldt i Henning Høirups lod at holde begravelse over vennen, Grundtvigforskeren, professor Gustav Albeck. Høirup gennemførte som altid begravelsen på en smuk og værdig måde. For den, der deltog i højtideligheden, var det, som om årene siden Høirups tilbage-træden som biskop var svundet ind til intet. Kun de færreste var klar over, at Henning Høirup netop denne dag for første gang plagedes af smerter fra den sygdom, som førte til hans død.

Henning Høirup fik altså ikke lejlighed til at fuldføre sine personalhistoriske undersøgelser. Men i det privatarkiv, han selv omhyggeligt havde ordnet, finder man en lang række utrykte arbejder, både om den grundtvigske slægt og om andre emner, eksempelvis

Grundtvig og billedkunsten, Grundtvig og den danske kirke. Når nogle af disse arbejder i fremtiden trykkes, vil det påny erindre Grundtvig Selskabets medlemmer om den enestående indsats, Høirup ydede for Grundtvig Selskabet og Grundtvigforskningen i Danmark.

Kim Arne Pedersen